

Studijos „Globalizacijos galimybės profesiniam mokymui: kaip Europos ir tarptautinės iniciatyvos padeda atnaujinti profesinį mokymą Europos šalyse“ apžvalga

Europos profesinio mokymo plėtros centro (CEDEFOP) studija „Globalizacijos galimybės profesiniam mokymui: Kaip Europos ir tarptautinės iniciatyvos padeda atnaujinti profesinį mokymą Europos šalyse“ skirta aptarti Europos ir pasaulio profesinio mokymo sistemoms dėl globalizacijos kylančius iššūkius ir priemones, kurių šalys imasi šiems iššūkiams spręsti. Pasaulinė konkurencija, spartūs technologiniai pokyčiai, padidėjęs žmonių ir prekių judumas bei tarptautinės sertifikavimo ir standartizavimo tendencijos transformuoja profesijas kai kuriuose ypač globalizacijos paveiktuose sektoriuose. Vienos tendencijos prisideda prie naujų profesijų ir kvalifikacijų atsiradimo ir taip sukuria naujas darbo vietas, o tuo tarpu kai kurie įgūdžiai tampa atgyvena darbo rinkoje. Tokiame sudėtingame kontekste profesinio mokymo sistemoms keliamas nelengvas uždavinys - išlikti šių pokyčių priekyje, atidžiai juos sekti, norint aprūpinti asmenis asmeniniam, socialiniam ir profesiniam gyvenimui reikiama įgūdžiais. Daugelis Europos šalių naudojami Europos ir tarptautinių iniciatyvų siūlomomis galimybėmis, kuriomis siekiama išplėsti nacionalines kvalifikacijas ir peržiūrėti savo profesinio mokymo turinį.

Studijoje aptariama kaip globalizacija veikia kvalifikacijų, profesinio rengimo ir profesinių standartų formavimą, kaip to pasėkoje kinta profesinio mokymo programos ir mokymo turinys atliepiant pasaulinius iššūkius. Studijoje taip pat aptariamos pagrindinės profesinio mokymo kaitos dimensijos, profesinio mokymo naujos formos ir kaip tai įtakoja kokybės užtikrinimą, priežiūrą, teikiamas kvalifikacijas suinteresuotųjų šalių įsitraukimą bei naujų, tarptautinių žaidėjų (tokių kaip tarptautinės sektorinės sąjungos, tarptautinės įmonės) atsiradimą.

Tarpvalstybinis kapitalo, prekių, paslaugų, žmonių ir idėjų srautas, kartu su sparčiais technologijų pokyčiais, transformuoja profesijas ir įgūdžius, reikalingus darbo rinkai. Kadangi reikia greitai reaguoti į besikeičiančius įgūdžių poreikius, atnaujinti kvalifikacijų reikalavimus, mokymo programas ir mokymo turinį, profesinio mokymo sistemos jaučia spaudimą. Šiame pasauliniame kontekste kai kurios Europos šalys praplečia savo nacionalinę perspektyvą, įtraukdamos tarptautiškumo aspektą, kuriant ar peržiūrint savo profesinio mokymo turinį. Studija paremta 15-kos Europos šalių (14 Europos Sąjungos (ES)

valstybių narių (Bulgarija, Čekija, Danija, Vokietija, Estija, Prancūzija, Graikija, Ispanija, Italija, Nyderlandai, Austrija, Lenkija, Suomija, Škotija - (kaip šalis Jungtinėje Karalystėje) ir Šveicarija) atvejų analize ir giluminiais interviu penkiuose ekonomikos sektoriuose.

Penki ekonominiai sektoriai parinkti pagal tris charakteristikas: technologinių, institucinių ir ekonominių pokyčių reitingus ir formas konkrečiame sektoriuje; sektoriaus svarbą Europos ekonominiam augimui; tarptautinių profesijų/kompetencijų standartų arba kvalifikacijų buvimą. Remiantis šiais kriterijais, buvo atrinkti šie ekonominiai sektoriai:

- Kelių transporto ir logistikos: tai viena iš greičiausiai Europoje augančių pramonės šakų. Per paskutinius 10 metų čia atsirado naujos profesijos, o tradicinės profesijos pasikeitė iš esmės, visų pirma dėl skaitmenizacijos. Šis sektorius taip pat svarbus dėl augančio energijos efektyvumo poreikio ir/arba poreikio sumažinti transporto poveikį aplinkai. Kelių pervežimai būdingi visoms Europos šalims: apie 75% prekių ES pervežama keliais. Sektorius susiduria su keletu svarbių iššūkių, iš vienos pusės - saugumo, efektyvumo, aplinkos apsaugos iššūkiais ir greitai besikeičiančios technologijos (pvz. Integruotų dirbtinio intelekto valdomų transporto reguliavimo sistemų naudojimas), iš kitos pusės - veikiančių reglamentų ir standartų, tarptautinio sertifikavimo ir mokymo sprendimų.
- Svetingumo: turizmo sektorius taip pat susiduria su keletu iššūkių, susijusių su saugumu (aplinkosauga, maisto ir apgyvendinimo saugumas), sezoniškumu, taip pat reikia suspėti su skaitmenizacijos ir informacinių technologijų plėtra, kurią sukelia informacijos globalizacija ir išmaniųjų technologijų raida (įrankiai apgyvendinimui ir kelionėms užsisakyti, socialinės medijos, teikiančios patarimus dėl turizmo paslaugų, augantis poreikis pritaikyti patirtis, nauji produktai ir auganti konkurencija). Tai taip pat svarbus Europos ekonomikos sektorius, sugeneruojantis virš 10 % ES BVP (tiesiogiai ir netiesiogiai), sukuriantis virš 12 mln. darbo vietų
- Automobilių pramonės: sektorius suteikiantis 12 mln. darbo vietų, automobilių pramonė yra pagrindinis ES darbdavys. Dėl stiprių ryšių su kitais ekonominiiais sektoriais, daro didelę įtaką ekonomikai. Svarbus subsektorius - transporto priemonių gamyba - pagamina 17,2 mln. lengvųjų automobilių, autobusiukų, vilkikų ir autobusų per metus. 2,3 mln. aukštos kvalifikacijos darbo vietų automobilių gamyboje sudaro 7,6 % ES gamybos darbo vietų ir 5,6% visų ES darbo vietų.
- Informacinių technologijų: tai sparčiai besiplečiantis sektorius, su naujomis skaitmeninėmis tendencijomis, tokiomis kaip debesų kompiuterija, mobilių tinklų paslaugos, išmanieji tinklai, socialinė žiniasklaida. Įgūdžių stoka šiame sektoriuje paveikia dinamiškų, tarptautiškai

orientuotų Europos įmonių efektyvumą ir plėtrą, yra didelė neatitiktis tarp kvalifikuotų IT specialistų paklauskos ir pasiūlos.

- Sveikatos priežiūros: tai vienas iš daugiausiai darbo vietų kuriantis sektorius ir vienas didžiausių sektorių ES. Kai kurios sveikatos priežiūros profesijos (seselės, akušerės), yra reguliuojamos Direktyvos 2005/36/EC, papildytos Direktyva 2013/55/EU. Tuo remiantis, Europos seselių asociacijų federacija parengė Europos seselių federacijos kompetencijų sandarą bendram profesinių kvalifikacijų pripažinimui. Ši studija neapima bakalauro/magistro studijų programų (patenkančių po Bolonijos proceso), taigi sektoriaus standartai ir gerosios praktikos, mokymo programos ir kvalifikacijų reikalavimai paramedikams ir greitųjų pagalbos automobilių technikams buvo atrinktos kaip nereikalaujančios aukštojo išsilavinimo.

Studijoje bandoma aptarti skirtingus būdus kuriais šalys reaguoja į tokias pasaulines tendencijas ir iššūkius, analizuojama kiek jos tampa atviresnės įvairioms interesų grupėms sektoriniu, regioniniu nacionaliniu ar tarptautiniu lygiu, kad galėtų pritaikyti profesinio mokymo sistemas, įskaitant pirminį ir tęstinį profesinį mokymą, taip pat aukštesnio lygmens profesinį rengimą.

Studija siekiama pristatyti globalizacijos pasekmes atsakant į pagrindinius klausimus:

- Kokių lygiu yra peržiūrimi profesinio mokymo sistemų nacionaliniai standartai, kaip tiesioginis atsakas į globalizaciją?
- Ar Europiniai ir tarptautiniai sektoriniai standartai suteikia pridėtinės vertės nacionalinėms profesinio mokymo sistemoms?
- Kiek Europos ir tarptautinės iniciatyvos daro įtaką profesinio mokymo reikalavimams ir turiniui?

Studijos tyrimas grindžiamas prielaida, kad profesinio mokymo sistemų atsakas į globalizaciją priklauso nuo trijų veiksnių ir jų tarpusavio sąveikos: šalies nacionalinio ir sektoriaus konteksto (įskaitant šalies ekonomikos poveikį, tiesiogines investicijas užsienyje ir užsienio investicijas šalyje, užsienio darbuotojų dalį darbo rinkoje); Europos ir tarptautinių iniciatyvų, kuriant tarptautinius standartus ir jungtines kvalifikacijas bei profesinio mokymo sistemų valdymo ir struktūros, įvairių institucinių susitarimų ir suinteresuotųjų šalių dalyvavimo profesinio mokymo valdyme įvairiais lygiais.

Studijoje iškeliamos šešios hipotezės ir analizuojama su jomis susijusi Europos šalių patirtis ir atskiri atvejai sektoriuose. Kita studijos dalis apima Europos ir tarptautinių profesinio mokymo iniciatyvų pristatymą, įvairių lygių Europos ir tarptautinių įgūdžių standartų kūrimo ir pritaikymo iniciatyvas ir panaudojimą atsakant į globalizacijos reikalavimus nacionalinėms profesinio mokymo sistemoms. Tarptautiniai standartai ir kvalifikacijos taip pat gali kilti iš tarptautinių rinkų arba iš ES ar kitų svarbių

šalių tarptautinių organizacijų vykdomų bendradarbiavimo veiksmų. Studijoje taip pat pristatomi Europos lygio pokyčiai ir iniciatyvos, kurios daro ženklų poveikį nacionalinei profesinio mokymo politikai ir įvairios tarptautinės iniciatyvos.

Atvejų analizės ir giluminių interviu apibendrinti rezultatai patvirtina, kad atsakas į globalizaciją nacionaliniu mastu priklauso nuo šalių institucinių struktūrų ir profesinio mokymo valdymo, o bendradarbiavimas ir mokymasis tarp Europos šalių yra esminis sėkmės veiksnys reaguojant į kintančius įgūdžių poreikius ir pasaulinių tendencijų keliamas įtampas.

Nors studijos tyrimams surinkti duomenys pademonstruoja, kad bendradarbiavimas profesinio mokymo ir praktinio mokymo srityse tarp Europos šalių yra esminis sėkmės veiksnys reaguojant į kintančius įgūdžių poreikius ir pasaulinių tendencijų keliamas įtampas. Tačiau, taip pat analizė rodo, kad globalizacija retai detalčiai išreiškiama strateginiuose profesinio mokymo dokumentuose, strategijose ir iniciatyvose, netiesiogiai kalbama apie globalizaciją šalyse, kurias labiau veikia pasaulinės tendencijos: tai Austrija, Bulgarija, Čekija, Danija, Estija, Vokietija, Nyderlandai, Lenkija ir Šveicarija. Į kuriamas tarptautiškumo strategijas įtraukiamos nuorodos apie profesinį mokymą, siekiant įvesti tarptautiškumo dimensiją profesinio mokymo programose, padidinti mokinių mobilumą, ir padidinti absolventų galimybes įsidarbinti pasaulinėje rinkoje.

Kitas globalizacijos aspektas – migracija – skatina plėtrą specialių švietimo programų, padedančių migrantams tobulinti savo žinias ir įgūdžius bei gerinti daugiakultūrinius įgūdžius. Ji taip pat padidina ankstesnio mokymosi ir darbo patirties pripažinimo poreikį. Tarptautinės įmonės vietinėse darbo rinkose ir padidėjęs darbuotojų geografinis mobilumas didina užsienio kalbos ir tarpkultūrinių įgūdžių poreikį. Svarbiausi raktiniai įgūdžiai, kuriuos akcentavo apklausiamieji, buvo: tarpkultūriniai įgūdžiai (gebėjimas dirbti daugiakultūroje aplinkoje); užsienio kalbos įgūdžiai; gyvenimo ir karjeros įgūdžiai (lankstumas, komandinis darbas, atsakomybė, problemų sprendimas); mokymosi ir inovacijų įgūdžiai; informacinių komunikacinių technologijų įgūdžiai. Šių įgūdžių paklausa taip pat atsispindi profesinio mokymo turinio pokyčiuose. Daugelyje šalių dėmesys skiriamas užsienio kalbos įgūdžių gerinimui (kaip Austrijoje, Estijoje, Lenkijoje, Šveicarijoje), taip pat žinioms apie tarptautinio verslo kultūrą (Estija, Šveicarija). Vokietijoje, dėl didelio imigrantų skaičiaus, yra įgyvendinamos iniciatyvos įtraukti juos, ypač pabėgėlius, į ES švietimo ir mokymo sistemą bei darbo rinką.

Studijos rezultatai patvirtino, kad pirminio profesinio mokymo sistemos reaguoja lėčiau į dėl globalizacijos kintančius įgūdžių reikalavimus nei tęstinio profesinio mokymo ir aukštesnio lygmens profesinio mokymo sistemos. Pirminis profesinis mokymas yra labiau inertiškas ir jo programos yra

platesnės, rengiančios besimokančiuosius darbo rinkai ir aktyviam pilietiškumui, per įvairius bendruosius ir specifinius darbo įgūdžius. Profesinio mokymo kvalifikacijoms reikalingas įvairių suinteresuotųjų šalių, kurios aktyviai dalyvauja formuojant švietimo ir mokymo sistemą, susitarimas. Dėl to prireikia laiko, suderinti visų suinteresuotųjų šalių poreikius formuojant ir peržiūrint pirminio profesinio rengimo kvalifikacijas. Daugumoje šalių tęstiniame profesiniame mokyme yra mažiau griežtų formų reglamentavimo ir dažnai moduliai yra trumpesni. Tuo tarpu didesnis tęstinio profesinio mokymo sistemų lankstumas įmanomas dėl taikomų naujų mokymo formų, ir jų įvairovės įskaitant labai trumpus, praktiškai orientuotus modulius arba internetinį mokymą, ypač ugdant siaurus profesinius įgūdžius (ypač automobilių sektoriuje).

Profesinio mokymo atnaujinimas, atliepiant pasaulinį spaudimą, yra kompleksiškas procesas ir labai priklauso nuo nacionalinio ir sektoriaus konteksto. Skirtingi veikėjai, tokie kaip aktyviai veikiančios valstybės, tarptautinės kompanijos, sektorinės organizacijos, Europos institucijos ir tarptautinės iniciatyvos formuoja tarptautinius įgūdžius darbo rinkoje ir jų įtaką profesiniam mokymui Europos šalyse. Tyrimas atskleidžia du pagrindinius profesinio mokymo standartų peržiūrėjimo būdus: mokymosi politika tarp aktyviai veikiančių valstybių ir keletą bendradarbiavimo iniciatyvų tarp pastangas dedančių šalių Europoje ir tarptautinių standartų ir kvalifikacijų naudojimas, ypač globalizacijos veikiamuose sektoriuose.

Studija taip pat atskleidė tarptautinių/sectorinių profesinio mokymo standartų naudą atnaujinant profesinį mokymą Europos šalyse. Europos šalyse, kuriose aktyviai veikia suinteresuotos šalys, tarptautiniai standartai didesnės įtakos nedaro, kadangi šalys pačios atidžiai seka pokyčius ir į juos reaguoja, tačiau šie standartai gali būti naudojami kaip gairės arba geroji patirtis keisti profesinį mokymą integruojant dėl globalių tendencijų atsiradusius įgūdžius. Tose šalyse, kur darbo rinkos suinteresuotųjų šalių įsitraukimas į profesinį mokymą nėra didelis, tarptautiniai standartai yra geras įkvepiantis šaltinis keisti dėl globalių pokyčių atsiradusius įgūdžių reikalavimus. Visose šalyse akivaizdi pridėtinė bendradarbiavimo vertė, virstanti mokymosi politika, per tiesioginį bendradarbiavimą tarp šalių arba per įsitraukimą į Europos projektus ir iniciatyvas. Stipriai globalizacijos veikiamuose sektoriuose, taip pat srityse kur reikalingas tarptautinis bendradarbiavimas, tokiuose kaip pvz., sienos apsauga, teisėsauga, tarptautiniai standartai plačiai naudojami. Vis daugiau mokymų teikia nauji žaidėjai, esantys už nacionalinių institucijų jurisdikcijos (automobiliai, svetingumas, IKT), jie savo teikiamas kvalifikacijas perteikia greitai. Keturiuose sektoriuose, kuriuose buvo atliktos atvejų analizės, tarptautinės kompanijos, tarptautinės organizacijos (ISO, Worldskills), sektorių asociacijos su pasauliniais tinklais (tokia kaip Tarptautinė

vežėjų asociacijų federacija), teikia gaires savo sektoriui. Europos bendradarbiavimas tam tikruose sektoriuose vystosi per bendrus ES finansuojamų projektų standartus, profesijų aprašus ir kompetencijų aprašus, tose srityse, kur bendri veiksmai yra laikomi naudingais. Tarptautiniai standartai daugiausiai įtakoja tęstinio profesinio mokymo pokyčius.

Studijos tyrimo rezultatai atskleidė pavyzdžius, kai politikos ir praktikos, remiančios tokį bendradarbiavimą, įtakoja nacionalinių profesinio mokymo sistemų peržiūrą. Remiantis šiais pavyzdžiais, buvo sukurtos rekomendacijos Europos, nacionaliniu ir sektoriniu lygiais, siekiant pagerinti profesinio mokymo sistemų reagavimą į pokyčius.

Europiniu lygiu rekomenduojama:

- skatinti Europos bendradarbiavimą, remiant profesinio mokymo sistemas, patiriančias globalizacijos iššūkius. Švietimo ir mokymo politikos ir struktūrinį dialogą tarp Europos šalių per abipusį šalių bendradarbiavimą bendro intereso temomis (pvz. pameistrystės sistemos sukūrimas, kaip atsakas besikeičiantiems darbo rinkos pokyčiams), kuriant bendrus Europinius kvalifikacijų profilius ir/arba bendras profesinio mokymo kvalifikacijas;
- sektolinių standartų kūrimą, sutarus europiniu lygiu, kur bendra veikla laikoma naudinga (pvz. Frontex sektorinė sistema sienos apsaugos pareigūnams, CEPOL standartai);
- remti šalių narių darbą siekiant suprasti procedūras, diegiant tarptautines sektorių kvalifikacijas į nacionalinę kvalifikacijų sandarą (NKS). Todėl greitai augančiuose sektoriuose, veikiamuose globalizacijos (pvz. svetingumas, IKT), reikia sukurti tarptautines kvalifikacijas.

Nacionaliniu lygiu rekomenduojama:

- sukurti ir įgyvendinti koordinuojamas profesinio mokymo strategijas, kuriose pirminis profesinis mokymas, tęstinis profesinis mokymas ir aukštesnio lygmens profesinis mokymas yra kaip dalis mokymosi visą gyvenimą, suteikiantis asmenims įgūdžius, reikalingus besikeičiančiame darbo rinkos kontekste, kurį veikia globalizacija ir kiti faktoriai;
- diegti sisteminius modelius skirtus reguliariai peržiūrėti profesinį mokymą, atsižvelgiant į besikeičiančius darbo rinkos poreikius;
- plėtoti dialogą tarp darbo rinkos suinteresuotųjų šalių, aktyviau įtraukiant į profesinio mokymo sistemų atnaujinimą, peržiūrėjimą, nacionaliniu, regioniniu ir vietiniu lygiu;
- skatinti partnerystę tarp profesinio mokymo teikėjų ir kompanijų vietiniu lygiu, siekiant reaguoti į globalizacijos keliamus iššūkius;

Sektoriniu lygiu rekomenduojama:

- skatinti sektorinį dialogą tarp darbdavių, darbuotojų, institucijų, atsakingų už profesinio mokymo kūrimą ir teikimą, visuose lygiuose, siekiant sukurti patikimus sektoriaus standartus;
- remti ir įkurti sektorines įgūdžių tarybas, įtraukiant darbdavių, darbuotojų, profesinio mokymo teikėjų atstovus į profesinio mokymo atnaujinimą;
- skatinti sektorinių organizacijų plėtrą Europiniu lygiu, gebančių greitai reaguoti į besikeičiančių įgūdžių poreikį savo sektoriuose ir palaikyti nacionalines suinteresuotąsias šalis, papildant nacionalinį profesinio mokymo turinį Europine/ tarptautine dimensija.

Su studija „Globalizacijos galimybės profesiniam mokymui“ galite susipažinti čia: [lietuvių kalba](#), [anglu kalba](#)

Apžvalgą parengė nacionalinė „ECVET“ ekspertė Odeta Kupetienė